

Sisäasiainministeriölle

Kunta- ja palvelurakennehankkeen II-vaihe

1. Toteutus

Vastaukset pyydettiin kaikilta Pohjois-Savon kunnilta. Lisäksi pyydettiin vastaukset kaikilta MYR-osapuolilta, maakunnan kuntayhtymiltä, puolueilta, oppilaitoksilta, kirkoilta ja lukuisilta järjestöiltä joilla on maakunnan kattava toimintaorganisaatio, yhteensä 62:lta. Vastauksensa antoivat kaikki 23 kuntaa ja 17 muuta tahoa.

Maakuntahallituksen asettama hankkeen ohjausryhmä osallistui kolmeen seutuneuvotteluun kuntien ym. seudullisten toimijoiden edustajien kanssa ja tutustui kahden kunnan kuntapariyhteistyön tuloksiin palvelurakenteiden uudistamisessa.

2. Kuntien palaute ja esitykset valtio – kunta suhteen parantamiseksi osana palvelurakennemuutosta

Eryteisesti kunnat näkevät ja kokevat seuraavat asiakokonaisuudet perusedellytyksinä kunta- ja palvelurakennemuutuksen onnistumiselle

- Hankkeen koetaan osaltaan edistävänä jo lukuisia maakunnassa käynnissä olevia palveluiden kehittämishankkeita, rohkaisevan niiden edelleen kehittämistä ja kannustavan kuntia vapaaehtoiseen yhteistyöhön. Hanke edistää myös yksityisten yritysten, järjestöjen ym. palvelutuottajien sekä kuntien välistä palvelujen tuottamisen sekä ylläpidon kehityshankkeita.
- Kunnissa koetaan ehdottoman tarpeelliseksi niin toiminnallisin kuin taloudellisin perustein kytkeä valtion keskus-, alue-, ja paikallispalveluiden uudistamisen yhdeksi ja samanaikaiseksi prosessiksi kunta- ja palvelurakennemuutuksen kanssa.
- Valtion on suoritettava viivyttämättä kunnille kiistattomasti kuuluvat palveluiden tuottamisen kustannusjaon mukaiset erät aiemmilta vuosilta (yhteensä koko maassa 366 M€ vuoden 2006 alun tilanteessa). Kyseinen velka häiritsee merkittävästi luottamusta valtioon sopimuskumppanina. Puuttuva tuloerä toteutuneiden kustannusten katteesta rasittaa Pohjois-Savon kuntien talouden tilaa ja heikentää kuntatalouden tunnuslukuja.
- Eryteisesti kunnat korostavat lausunnoissaan palvelujen tarjontaa ja ylläpitoa koskevien normien pikaista perkaamista. Kunnat edellyttävät myös subjektiivisten oikeuksien kokonaisvaltaista uudelleen määrittelyä osana kunta- ja palvelurakennemuutosta.

uudistusta. Normien ja subjektiivisten oikeuksien runsaus, niiden nopean ja hallitsematon kasvun koetaan keskeisimmin vaikuttavan palveluiden kustannusten jyrkkään kasvuun sekä hallinnollisen työn kasvavaan tarpeeseen. Ilman normien ja subjektiivisten oikeuksien nopeaa uudelleen määrittelyä kunnallistalouden ei uskota saavuttavan tasapainotilaa kestävästi.

- Maksu- ja taksapolitiikkaa on avattava ja saatava kustannuksia paremmin vastaavaksi sekä annettava päätäntävaltaa palvelujen tuottajille kunnille ja kuntayhtymille.
- Kunnat pitävät lausunnoissaan liikelaitos-, isäntäkunta-, osakeyhtiö-, ja sopimusperusteisia yhteistyömalleja samoin kuin hankintaorganisaatioita tarkoituksenmukaisina kun tarkastelun kohteena ovat eri palvelut niiden erityisluonteen mukaan. Samoin arvioidaan myönteisesti tilaaja-tuottajamallia, kunhan se on selkeästi lisäarvoa tuottava ja osaamista sekä kilpailua on riittävästi po. toiminnoissa.
- Kuntien sopimusperusteiseen yhteistyöhön niin kuntien kuin kolmannen sektorin kesken tulee luoda edellytykset jota tukee – eikä vaikeuta – kilpailu- ja hankintalainsäädäntö.
- Pohjois-Savossa kunnat ovat tehneet merkittävän määrän yhteistyöhankkeita viimeisten viiden vuoden aikana. Tämä ilmenee kysymyksen yksi yhteenvedosta (kysymys 2 käytössä olevat yhteistyömuodot). Kunnat toivovat, että po. hankkeita tuetaan valtion taholta ja nähdään niiden tuomat merkittävät positiiviset vaikutukset maakunnan kunnallistaloudelle.
- Tehtyjen uudistusten arvioinnissa Pohjois-Savon kunnissa ja kuntayhtymissä sekä palvelurakenteen edelleen kehittämisen vaatimuksissa tulisi ymmärtää voimakkaat jo yhden maakunnan sisäiset väestörakenne-, saavutettavuus-, ja tulopohja-, ym. erot.
- Henkilöstön asema ja vaikutusmahdollisuudet on myös keskeisesti otettava huomioon palveluja järjestettäessä

3. Näkemykset muutoksille

Yleisellä tasolla liki kaikki vastanneet - niin kunnat kuin muut - näkevät välttämättöminä uusien palvelu- ja kuntarakenteiden kehittämisen ja kehittymisen varsin nopeasti. Merkittävimmistä muutostekijöistä on kuvaus liitteessä 1. Pohjois-Savon liitossa on kehitetty kuntien ym. tahojen käyttöön kunta- ja seutukohtaiset ennustemallit, joilla on laadittu vaihtoehtoisia laskelmia peruspalvelukustannusten ja niiden rahoitusmahdollisuuksien kehitysnäkymistä, kun lähtökohtana ovat vuosina 2001 - 2004 toteutuneet kustannukset ja mm. veroäyrin hinnannousun hillitseminen.

Palvelutuotannon tulevaisuutta koskeva analyysi tapahtui kysymyksen kolme (palvelujen järjestäminen ja tuottaminen eri vaihtoehtojen näkökulmasta) kautta.

3.1 Muutosmallit:

1. **Peruskuntamalli;** kuntien antamista vastauksista voi tiivistetysti nähdä niiden lähenevän eniten peruskuntamallia jos ja kun arvioidaan minkä muutosmallin periaatteilla kunnissa tulevaisuudessa nähdään parhaiten pystytävän turvaamaan sosiaali-, terveys-, ja opetustoimen palvelut koko maakunnan alueella tasapuolisesti eri väestöryhmille.
2. **Aluekuntamalli;** Aluekuntamalli saa hyvin vähän kannatusta pelkkänä kuntarakenteen (määrän, koon, alueen tms. kuntarakennetekijän mukaan) muutosmallina. Mikäli aluekuntamalli toteutuisi, selvä kuntien enemmistö kannattaa koko Pohjois-Savon kattavaa aluekuntaa.

3. Piirimalli; Piirimalli saa vähiten kannatusta niin kuntarakenteen kuin palveluiden tuottamisen ja ylläpidon vaihtoehtona. Piirimallissa esitetään runsaasti erilaisia aluevaihtoehtoja käsitellyn palvelualan mukaan. Kuntien vastauksissa muutosmalleista koskien niiden soveltuvuutta ja hyväksyntää oman kunnan tulevaisuuden vaihtoehdoksi asetetaan seuraavat ehdot ja/tai oletukset
- kuntien pakkoliitoksia ei hyväksytä missään muutosmalliratkaisussa
 - itsenäisillä kunnilla –olivatpa ne minkä kokoisia tahansa – tulee säilyä verotusoikeus
 - palveluiden järjestämismäärä ja rahoitusvastuu tulee olla pääsääntöisesti samassa päätöksenteko-organisaatiossa

4. Työssäkäynti-, seutu-, ja maakuntarajojen muutosesitykset

Kuntarakenteen tulevaisuuden kehityssuuntana nähdään alueellisesti laajemmat kunnat joiden yksi keskeisin muodostumisen peruste tulee olemaan työssäkäyntialueiden rajat. Väestömäärällistä ihannetavoitetta ei haluta asettaa, vaan se tulee määräytymään kunkin alueen palvelutarpeiden, etäisyyksien ym. tekijöiden perusteella.

Seutukuntajaon määräjain tapahtuva tarkastelu nähdään perusteltuna, kuten koko seutukuntajaon tehtävä ja rooli tulevaisuudessa.

Pohjois-Savossa maakuntarajan tarkistamistarve nousee esille vain Varkauden kaupungin vastauksessa. Varkauden kaupunki on tehnyt asiasta erillisen esityksen Sisäasiainministeriölle vuoden 2005 lopulla.

Maakuntaraja on aiheuttanut ja aiheuttaa Varkauden seudulla eniten ongelmia viranomaisten yhteistyössä esim. hankkeiden ja investointien rahoituksessa. Kyseisiä ongelmia on ilmennyt muuallakin Suomessa vastaavilla alueilla. Ratkaisuja ongelmiin on voitu löytää ensisijaisesti kehittämällä po. tahojen yhteistyötä.

Maakuntaraja – sen enempää kuin muukaan hallinnollinen raja – ei voi ja saa muodostaa estettä tarkoituksenmukaiselle toiminnalle.

Maakuntahallitus ei esitä tässä yhteydessä maakuntarajan tarkistamista.

POHJOIS-SAVON LIITON MAAKUNTAHALLITUS

Markku Rossi
maakuntahallituksen pj.

Jussi Huttunen
vs. maakuntajohtaja

Liitteet

- 1) HEMAASU-mallilla arvioitu Pohjois-Savon kuntien kustannus- ja rahoituskehitys
- 2) Parashanke-kyselyn II-vaiheen vastausten tiivistelmät